

Utbildningsutskottets betänkande

1977/78: 15

med anledning av propositionen 1977/78: 100 såvitt gäller anslag till vuxenutbildning jämte motioner

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen – efter föredragning av statsrådet Wikström – i propositionen 1977/78: 100 bilaga 12 (utbildningsdepartementet) förelagt riksdagen under avsnittet Vuxenutbildning (punkterna E 2–E 13) samt avsnittet Statens utlåningsfonder (punkten IV: 7) jämte yrkanden i motionerna 1977/78: 743, 745, 749, 759, 876, 878, 1140, 1150, 1151, 1156, 1164, 1169, 1171, 1181, 1182, 1187, 1389, 1550, 1551, 1554 och 1563.

Driftbudgeten

1. **Statliga skolor för vuxna: Utbildningskostnader m. fl. anslag.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna E 2–E 4 (s. 554–557) och hemställer

1. att riksdagen till *Statliga skolor för vuxna: Utbildningskostnader* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 8 105 000 kr.,
2. att riksdagen till *Statliga skolor för vuxna: Material för självstudier* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 4 840 000 kr.,
3. att riksdagen till *Statliga skolor för vuxna: Undervisningsmateriel m. m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 340 000 kr.

2. **Bidrag till kommunal vuxenutbildning m. m.** Regeringen har under punkten E 5 (s. 557–566) föreslagit riksdagen att till Bidrag till kommunal vuxenutbildning m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 364 500 000 kr.

Motionerna

1977/78: 759 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen uttalar sig för en inriktning av den kommunala vuxenutbildningen som innebär

a) att elevernas rätt till en bra ekonomi garanteras och studielön införs från 16 år,

b) att nya demokratiska mål för undervisningen formuleras, varvid man utgår från de vuxenstudierandes behov,

c) att uppsökande verksamhet i samarbete med de fackliga organisationerna påbörjas.

- d) att studiesociala åtgärder i form av fria läromedel och fri kost införs och hälso- och sjukvården för de vuxenstuderande förbättras,
 - e) att rätten till en bra barnstugeplats för alla barn garanteras,
 - f) att de vuxenstuderande ges beslutanderätt över sin egen miljö genom införandet av bl. a. skolråd och klassråd,
 - g) att betygen avskaffas,
 - h) att studierådgivningen förbättras och timantalet ökas.
2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag i enlighet med denna inriktning.

1977/78: 1156 av Åke Gillström m. fl. (s) såvitt gäller yrkandet att riksdagen beslutar uttala att poäng för s. k. grundläggande undervisning för vuxna (grundundervisning/alfabetiseringsundervisning) inräknas i skolenhetens poängunderlag (yrkandet 2).

1977/78: 1169 av Tyra Johansson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen anholder hos regeringen om att undervisning av vuxna analfabeter poängberäknas efter samma grunder som övrig undervisning vid tillsättandet av tjänster inom skolväsendet,

1977/78: 1182 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt gäller yrkandet att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att gällande bestämmelser för kommunal vuxenutbildning när det gäller undervisning i engelska iakttas (yrkandet 2).

1977/78: 1554 av Ove Nordstrandh (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att arvodestjänster som institutionsföreståndare inrättas vid de särskilda skolenheterna för kommunal vuxenutbildning.

Utskottet

Kommunal vuxenutbildning fick under budgetåret 1976/77 anordnas i alla rikets primärkommuner utom två. Dessutom anordnades kommunal vuxenutbildning av 12 landstingskommuner. Budgetåret 1976/77 var antalet deltagare i den kommunala vuxenutbildningen 242 000. Det är en ökning med ca 24 000 i förhållande till föregående budgetår.

Regeringen föreslår att förevarande anslag räknas upp med 73,5 milj. kr. till 364,5 milj. kr. Härvid har beräknats medel för ett oförändrat antal undervisningstimmar i gymnasieskolekurser och kurser för särskild yrkesinriktad utbildning men en ökning av antalet undervisningstimmar i grundskolekurser. Vidare baserar sig beräkningarna på ett förslag om att nu utgående statsbidrag till kostnader för intagning av elever till kommunal vuxenutbildning och därmed sammanhängande åtgärder samt till kostnader för bidrag som kommun finner skäl bevilja studieförbund för uppsökande verksamhet skall upphöra med utgången av innevarande budgetår.

Utskottet har funnit sig böra acceptera regeringens anslagsberäkning i nu berörda avseenden.

I den av riksdagen under hösten 1977 behandlade propositionen 1977/78: 36 om kommunal vuxenutbildning (UbU 1977/78: 10, rskr 1977/78: 60) togs upp frågan om förstärkning av skolledarresurserna inom kommunal vuxenutbildning. Föredragande statsrådet förklarade sig ha för avsikt att återkomma till frågan i budgetpropositionen. Enligt denna bör skolöverstyrelsen (SÖ) bemyndigas att medge att nedsättning – under budgetåret 1978/79 med totalt högst 174 veckotimmar – av undervisningsskyldigheten för studierektor får göras med flera veckotimmar än vad som annars är möjligt enligt nu gällande bestämmelser. Kostnaden för budgetåret 1978/79 beräknas till ca 1 milj. kr. Utskottet tillstyrker förslaget.

På grundval av förslag från SÖ beslöt riksdagen vid riksmötet 1976/77 att grundutbildning för vuxna (alfabetiseringsundervisning) från och med budgetåret 1977/78 skall bekostas från anslaget till kommunal vuxenutbildning. I sin anslagsframställning för nästa budgetår har SÖ ånyo föreslagit att samma poängsättning för beräkning av skolledarresurser skall gälla för denna grundutbildning som gäller för övrig kommunal vuxenutbildning. SÖ beräknar att den därav följande nedsättningen av undervisningsskyldigheten för studierektor m. m. kommer att kosta ca 2 milj. kr.

Föredragande statsrådet, som inte biträtt SÖ:s förslag, påpekar att till grund för SÖ:s kostnadsberäkningar för budgetåret 1978/79 avseende denna nystartade verksamhet endast ligger en ungefärlig uppskattning av vilken omfattning verksamheten kan tänkas få. En säkrare grund för kostnadsberäkningarna bör eftersträvas till ett kommande år. SÖ bör då redogöra för vilken omfattning denna grundutbildning haft under budgetåret 1977/78 i fråga om antal deltagare och antal undervisningstimmar.

I motionerna 1977/78: 1156 (yrkandet 2) och 1977/78: 1169 framförs yrkanden om att SÖ:s förslag skall genomföras.

Utskottet är ense med SÖ och motionärerna om att grundutbildningen för vuxna är angelägen. Med hänsyn till vad föredragande statsrådet anført och det rådande ekonomiska läget är utskottet emellertid inte berett förorda att SÖ:s och motionärernas förslag genomförs från och med budgetåret 1978/79. Utskottet avstyrker alltså motionen 1977/78: 1156 yrkandet 2 och motionen 1977/78: 1169.

Det finns, anføres i motionen 1977/78: 1554, inga motiv för att behandla en skolform som den kommunala vuxenutbildningen med dess omfattning och samhällsbetydelse i pedagogiskt och organisatoriskt avseende annorlunda än ungdomsskolan. Motionären anser därför att arvdestjänster som institutionsföreståndare bör inrättas vid de särskilda skolenheterna för kommunal vuxenutbildning.

Motionärens förslag överensstämmer med ett av SÖ framlagt förslag. Kostnaderna för dess genomförande beräknas såvitt gäller nu ifrågavarande anslag till ca 1,3 milj. kr. Regeringen har inte biträtt förslaget och

utskottet är inte heller berett förorda att förslaget genomförs från och med budgetåret 1978/79. Utskottet avstyrker därför motionen 1977/78: 1554.

I motionen 1977/78: 759 yrkas att riksdagen uttalar sig för i motionen angiven inriktning av den kommunala vuxenutbildningen samt hos regeringen hemställer om förslag i enlighet med denna inriktning.

Utskottet vill först erinra om den år 1975 tillsatta folkbildningsutredningen (U 1975: 19). I budgetpropositionen påpekar föredraganden att den översyn av folkbildningsarbetets villkor som folkbildningsutredningen gör kommer att vara av stor betydelse för utformningen av den framtida vuxenutbildningen. Av propositionen framgår vidare att den översyn av kommunal vuxenutbildning, som aviserades i propositionen 1977/78: 36 om kommunal vuxenutbildning, skall göras skyndsamt så att en samordnad beredning av de båda utredningarnas slutbetänkanden skall kunna ske. Med anledning av motionen vill utskottet vidare framhålla följande.

Nya demokratiska mål för vuxenutbildningen utgående från de vuxenstuderas behov krävs i motionen. Utskottet vill erinra om att kommittén för studiestöd åt vuxna (SVUX) föreslagit att den kommunala vuxenutbildningen i större utsträckning bör anpassas till de vuxnas skiftande erfarenheter och behov. Till denna uppfattning har riksdagen redan tidigare anslutit sig. Det är således inte nödvändigt att vuxna skall behöva läsa alla ämnen eller alla delar av kursen i ett ämne enligt läroplanerna för ungdomsskolan. I stället bör de vuxnas erfarenheter tas till vara och kompletteras. Ställning till den kommunala vuxenutbildningens organisation, omfattning och närmare utformning i framtiden bör tas först då resultat föreligger från folkbildningsutredningen och den aviserade utredningen om den kommunala vuxenutbildningen samt gymnasieutredningen.

De studerande bör enligt motionen få möjlighet att påverka sin utbildning. I syfte att uppnå en ökad studiedemokrati föreslår motionärerna att den vuxenstuderande ges beslutanderätt över sin egen miljö genom införande av bl. a. skolråd och "klassråd" – varmed torde menas kursråd.

I gymnasieutredningens direktiv sägs att "demokratiseringsprocessen på arbetsmarknaden understryker betydelsen av att utbildningen stimulerar de studerande till medbestämmande och gemensamt ansvarstagande både under utbildningstiden och i arbetslivet och samhället. Kommittén bör i sina överväganden beakta den pågående utvecklingen och föreslå de förändringar som behövs för gymnasieskolans del". Utskottet anser att detta självklart gäller även en fortgående reformering av vuxenutbildningen. Något särskilt uttalande från riksdagens sida för att detta önskemål skall bli beaktat i den nya utredningen om den kommunala vuxenutbildningen är enligt utskottets mening inte nödvändigt.

Utskottet utgår från att frågan om förbättrad studierådgivning inom den kommunala vuxenutbildningen kommer att behandlas av den nya utredningen om kommunal vuxenutbildning.

I motionen 1977/78: 759 föreslås vidare att i riktlinjerna för vuxenutbild-

ningen skall intas uppsökande verksamhet i de fackliga organisationernas regi. Riksdagen beslöt år 1975 att bidrag skall utgå till de fackliga organisationerna för uppsökande verksamhet på arbetsplatser och för utbildning av studieorganisatörer (prop. 1975: 23, UbU 1975: 16, rskr 1975: 177). Innevårande budgetår har 10 milj. kr. avsatts för den uppsökande verksamheten. För nästa budgetår föreslår regeringen en ökning av medlen för den uppsökande verksamheten till 19 milj. kr. (prop. 1977/78: 100, bil. 12, F 9).

Med anledning av motionen vill utskottet erinra om att ett enhälligt utbildningsutskott våren 1976 uttalade att riksdagens ställningstaganden i betygsfrågan måste anstå till dess 1973 års betygsutredning lagt fram sina förslag och remissbehandlingen av desamma ägt rum (prop. 1975/76: 39, UbU 1975/76: 30, rskr 1975/76: 367).

Det utbyggnadsprogram för barnomsorgen som riksdagen anslöt sig till våren 1976 innebär att det under femårsperioden 1976–1980 skall börja byggas 100 000 nya platser i daghem och 50 000 nya platser i fritidshem. Härutöver beräknas en ökning av platstillgången i familjedaghem. I fråga om samhällets barnomsorg, vilken fråga också behandlas i motionen 1977/78: 759, får utskottet i övrigt hänvisa till riksdagens ställningstaganden till motionsyrkanden i denna fråga, vilka behandlas av socialutskottet.

Studiestödsutredningen har i juni 1977 till regeringen överlämnat ett principbetänkande (SOU 1977: 31) Studiestöd – Alternativa utvecklingslinjer. I betänkandet diskuteras olika alternativa utvecklingslinjer för studiehjälps- och studiemedelssystemen. Av budgetpropositionen framgår att betänkandet remissbehandlats och att utbildningsministern avser föreslå regeringen att i tilläggsdirektiv ge utredningen fortsatt uppdrag att framlägga konkreta förslag till förändringar av det studiesociala stödet.

Frågan om hälso- och sjukvård för de vuxenstuderande tas upp i propositionen 1977/78: 85 om nytt statsbidrag till grundskolan m. m. Utskottet behandlar därför denna fråga i detta senare sammanhang.

Med hänvisning till vad utskottet sålunda anfört med anledning av motionen 1977/78: 759 avstyrker utskottet densamma.

I motionen 1977/78: 1182 (yrkandet 2) framhålls att den kommunala vuxenutbildningen i växande omfattning anordnar verksamhet som ligger utanför det område den tilldelats av riksdag och regering. I åtskilliga fall rör det sig om verksamhet som enligt motionärernas mening otvetydigt borde höra hemma inom folkbildningsområdet. Motionärerna, som erinrar om att frågan om gränsdragningen och arbetsfördelningen mellan studieförbundens verksamhet och den kommunala vuxenutbildningen utreds av folkbildningsutredningen, understryker det angelägna i att gällande bestämmelser iakttas och önskar ett uttalande av riksdagen beträffande inom kommunal vuxenutbildning anordnad undervisning i engelska. Utskottet vill i anledning av motionen i denna del anföra följande.

I skrivelse den 12 januari 1970 hemställde SÖ med anledning av en ansökan från skolstyrelsen i Värnamo om bemyndigande dels att medge

skolstyrelsen i Värnamo rätt att läsåret 1969/70 inom den kommunala gymnasiala vuxenutbildningen anordna ämneskurs i engelska enligt av SÖ föreslagen normaltimplan, dels att även på annan därom gjord ansökan medge rätt att anordna sådan ämneskurs i kommun, där SÖ bedömde behov föreligga av nybörjarundervisning i engelska och där av handlingarna framgick att detta behov inte kunde täckas av inom kommunen verk samma lokalavdelningar av studieförbund.

Genom beslut den 3 april 1970 förklarade Kungl. Maj:t hinder icke möta att inom kommunal gymnasial vuxenutbildning anordna nybörjarundervisning i engelska inom ramen för det antal timmar som får anslås till studiehandledning samt studie- och yrkesorientering m. m.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1974/75 föreslog SÖ att ca 100 nybörjarkurser i engelska om vardera högst 120 undervisningstimmar skulle få anordnas inom kommunal vuxenutbildning. I propositionen 1974: 1 bilaga 10 anmäldes förslaget. Regeringen biträdde ej förslaget och riksdagen beslöt i enlighet härmed. I propositionen kommenterade föredragande statsrådet användningen av schablontillägget för studie- och yrkesorientering m. m. och anförde bl. a.: "Genom beslut den 3 april 1970 angående undervisning för nybörjare i engelska förklarade Kungl. Maj:t att schablontillägget kan användas för nybörjarundervisning i engelska."

Folkbildningsutredningen publicerade i juni förra året en diskussionspromemoria Folkbildningen i framtiden (SOU 1977: 38). I denna redovisas att utredningen kartlagt vuxenutbildningen i ett antal kommuner. Det har därvid framkommit "att det råder en uttalad irritation inom studieförbunden över vad man lokalt upplever som en fortgående förändring av den kommunala vuxenutbildningen". De gränsdragningsfrågor som vid utredningens lokala studier hösten 1976 befunnits aktuella hör hemma inom två ämnesområden. Det ena är yrkesinriktade kurser i hemtekniska ämnen. "Det andra ämnesområdet som uppmärksammas är främmande språk, där kurser i engelska för nybörjare uppfattas som ett problem av gränsdragningskaraktär. Rätten att ge stödundervisning till den som saknar förkunskaper att tillgodogöra sig undervisning i engelska på högstadienivå har enligt vad som framkommit i kommunundersökningarna tolkats så, att kurser för nybörjare tagits upp i informationen om utbud i enstaka ämnen. Från studieförbundshåll hävdar man att denna målgrupp hör hemma i studiecirkeln. Det framgår vidare av flera rapporter, att många som läser engelska inom kommunal vuxenutbildning gör det av andra motiv än att förvärva en formell kompetens." (SOU 1977: 38 s. 55.)

Folkbildningsutredningen, som alltså har att lägga fram förslag beträffande arbetsfördelningen mellan folkbildningen genom dess studiecirkelverksamhet och övrig vuxenutbildning, avser att lämna ett slutbetänkande under år 1979. Utskottet är naturligtvis ense med motionärerna om att för vuxenutbildningen meddelade bestämmelser skall efterlevas, men kan inte finna det erforderligt att riksdagen nu gör särskilt uttalande härom. Bl. a.

genom folkbildningsutredningens debattskrift bör SÖ ha fått sin uppmärksamhet fäst på problemet och utskottet utgår från att SÖ utfärdar de tilläggsanvisningar beträffande nybörjarundervisningen i engelska som bedöms erforderliga. Sålunda kan tydligare behöva framgå att nybörjarundervisningen i engelska är avsedd som inledning för den som behöver kunskaper i engelska för sina studier i ämnet inom kommunal vuxenutbildning eller som under sina första vuxenstudier i engelska finner att han eller hon saknar nödvändiga förkunskaper för att fortsätta sina vuxenstudier.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande skolledarresurs för grundutbildning för vuxna avslår motionen 1977/78: 1156 yrkandet 2 och motionen 1977/78: 1169,
2. att riksdagen beträffande institutionsföreståndare avslår motionen 1977/78: 1554,
3. att riksdagen beträffande inriktningen av den kommunala vuxenutbildningen avslår motionen 1977/78: 759,
4. att riksdagen beträffande nybörjarundervisning i engelska avslår motionen 1977/78: 1182 yrkandet 2,
5. att riksdagen till *Bidrag till kommunal vuxenutbildning m. m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 364 500 000 kr.

3. Bidrag till studiecirkelverksamhet. Regeringen har under punkten E 6 (s. 566–569) föreslagit riksdagen att

1. godkänna att 106 500 000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från det beskattade vuxenstudiestödet för budgetåret 1978/79 tillförs anslaget Bidrag till studiecirkelverksamhet,

2. till Bidrag till studiecirkelverksamhet för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 588 500 000 kr.

Motionerna

1977/78: 749 av Eric Marcusson (s) och Thure Jadestig (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening uttalar att statsbidragsbestämmelserna för studiecirkel ändras, så att hälften av deltagarna får vara under 14 år enligt samma bestämmelser som gäller för musikcirkel,

1977/78: 876 av Eva Hjelmström m. fl. (vpk) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till kulturutskottet remitterade motionen 1977/78: 875 – yrkas att riksdagen beslutar att avslå den föreslagna begränsningen av studiecirkelverksamheten och uttala ett bestämt avståndstagande såväl från denna som eventuella framtida folkbildningsfientliga åtgärder,

1977/78: 1140 av Arne Andersson i Ljung (m) vari yrkas att riksdagen i det fall en begränsning av den totala studiecirkelverksamheten 1978/79 kommer att genomföras beslutar uttala

1. att samtliga studieförbund vid fördelning av antalet studietimmar för budgetåret 1978/79 skall tillförsäkras minst samma antal studietimmar som det som uppnås under budgetåret 1977/78,

2. att fördelningen av ökningen av antalet studietimmar för budgetåret 1978/79 sker i enlighet med utbildningsministerns förslag i budgetpropositionen.

1977/78: 1182 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt gäller yrkandet att riksdagen avslår regeringens förslag under Bidrag till studiecirkelverksamhet om att det totala antalet studietimmar under budgetåret 1978/79 får öka med högst två procent jämfört med innevarande budgetår (yrkandet 1),

1977/78: 1389 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) vari yrkas att riksdagen i enlighet med förslaget i den till kulturutskottet remitterade motionen 1977/78: 1388 beslutar att under Bidrag till studiecirkelverksamhet uttala att någon gräns ej får sättas för antalet statsbidragsberättigade studietimmar, att förslagsanslaget uppräknas i enlighet med skolöverstyrelsens beräkningar och att skolöverstyrelsens förslag om förändringar av statsbidraget tillstyrks i den mån ej så skett,

1977/78: 1551 av Elver Jonsson (fp) och Christina Rogestam (c) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om fördelningen av anslagen för studiecirkelverksamhet 1978/79.

Utskottet

I budgetpropositionen konstateras att antalet studietimmar har ökat kraftigt under senare år. Skolöverstyrelsen (SÖ) räknar med ca 10% ökning nästa budgetår. Med hänsyn till det rådande ekonomiska läget föreslår föredragande statsrådet en temporär begränsning av ökningen av den statsbidragsberättigade studiecirkelverksamheten. Det totala antalet studietimmar budgetåret 1978/79 föreslås få öka med högst 2% jämfört med det faktiska antalet studietimmar under innevarande budgetår.

I motionen 1977/78: 1182 (yrkandet 1) hemställs att riksdagen skall avslå förslaget om en begränsning av ökningen av statsbidraget till studiecirkelverksamheten. Motionärerna anför att studieförbundens studiecirkelverksamhet är den form av vuxenutbildning som utan jämförelse når det största antalet vuxna med kort och bristfällig utbildning. De anser att en begränsning av ökningen skulle få allvarliga konsekvenser för folkbildningen och fördelningspolitiken. Den skulle även medföra att studieförbunden tilldelas en myndighetsfunktion vid fördelningen av begränsade medel. Enligt motionärernas mening skulle en begränsning av studiecirkelverksamhetens omfattning inte bara leda till att folkbildningsarbetet institutionaliseras och byråkratiseras utan också till att studiecirkelverksamheten blir låst i nuvarande former.

Avslag på förslaget om en begränsning av studiecirkelverksamhetens

ökning yrkas även i motionerna 1977/78: 876 och 1977/78: 1389. Motiveringen till det sistnämnda yrkandet återfinns i motionen 1977/78: 1388, vilken remitterats till kulturutskottet. I denna sägs att en begränsning av ökningen är oförsvarlig då detta i stor utsträckning skulle drabba människor som vid vuxen ålder vill inhämta kunskaper och bildning som de tidigare av bl. a. ekonomiska skäl blivit förvägrade.

Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att det i rådande ekonomiska läge är nödvändigt med någon form av begränsning även då det gäller studiecirkelverksamheten. Utskottet har emellertid vid sin prövning funnit att regeringens förslag är förenat med administrativa och andra komplikationer. Andra alternativ för begränsning av statens kostnader för studiecirkelverksamheten nästa budgetår har därför prövats. Samtidigt med förslaget om en temporär begränsning av ökningen av den statsbidragsberättigade studiecirkelverksamheten har regeringen lagt fram förslag om att bidraget till kostnaderna för ledare och studiemateriel i allmänna studiecirkel skall höjas från högst 46 kr. till högst 50 kr., dvs. med 4 kr. Enligt utskottets mening bör ur studieförbundens synvinkel en begränsning av denna höjning vara ett bättre besparingsalternativ. Utskottet föreslår därför att höjningen av detta bidrag begränsas till 1 kr. per studietimme samt att riksdagen samtidigt beslutar avslå regeringens förslag om begränsning av antalet studietimmar nästa budgetår. Utskottet föreslår alltså att riksdagen bifaller yrkandet I i motionen 1977/78: 1182 samt motionerna 1977/78: 876 och 1977/78: 1389 i motsvarande del. Vid detta ställningstagande påkallar motionerna 1977/78: 1140 och 1977/78: 1551 inte någon riksdagens åtgärd. Utskottet instämmer i föredragande statsrådets uttalande om att skärpt uppmärksamhet bör ägnas kontrollen av att cirkelverksamheten genomförs i överensstämmelse med gällande bestämmelser. I detta sammanhang vill utskottet även betona vikten av att studieförbunden utvecklar ett lokalt samarbete.

Vad utskottet nu föreslagit innebär ett ökat medelsbehov. Utskottet uppskattar att anslaget till studiecirkelverksamheten måste räknas upp med 5 milj. kr. Med avstyrkan av motionen 1977/78: 1389 i vad den avser medelsanvisningen föreslår utskottet, som inte har någon erinran mot regeringens övriga beräkningar, att riksdagen anvisar 593 500 000 kr. under förslagsanslaget Bidrag till studiecirkelverksamhet samt godkänner att 106 500 000 kr. tillförs anslaget av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften m. m.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionen 1977/78: 876 vad gäller visst uttalande.

En ändring av statsbidragsreglerna begärs i motionen 1977/78: 749. Syftet är att hälften av deltagarna i alla studiecirkel skall få vara under 14 år. En sådan regel gäller nu endast musikcirkel.

Utskottet avstyrkte (UbU 1976/77: 19 p. 2) förra året ett motionsyrkande om åldersgränsen med hänvisning till att folkbildningsutredningen (U

1975: 19) har i uppdrag att bl. a. pröva om motiven för den nuvarande konstruktionen av statsbidraget till studiecirklar fortfarande är giltiga. Den skall även särskilt uppmärksamma frågan om åldersgränsen i statsbidragsberättigade studiecirklar. I sin debattskrift (SOU 1977: 38) Folkbildningen i framtiden har utredningen anfört att det finns skäl överväga om inte de bestämmelser som gäller för musikcirklar, dvs. att hälften av deltagarna får vara under 14 år, bör gälla för alla cirklar. Med hänvisning till att frågan är under utredning avstyrker utskottet motionen 1977/78: 749.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande antalet statsbidragsberättigade studietimmar budgetåret 1978/79 med bifall till motionen 1977/78: 876 i denna del, motionen 1977/78: 1182 yrkandet I och motionen 1977/78: 1389 i denna del samt med avslag på motionerna 1977/78: 1140 och 1977/78: 1551 avslår propositionen 1977/78: 100,
2. att riksdagen beträffande höjning av statsbidraget per studietimme med anledning av propositionen 1977/78: 100 godkänner vad utskottet förordat,
3. att riksdagen godkänner att 106 500 000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1978/79 tillförs förslagsanslaget Bidrag till studiecirkelverksamhet,
4. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1977/78: 100 och med avslag på motionen 1977/78: 1389 i denna del till *Bidrag till studiecirkelverksamhet* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 593 500 000 kr.,
5. att riksdagen beträffande visst uttalande avslår motionen 1977/78: 876 i denna del,
6. att riksdagen beträffande åldersgränsen i studiecirklar avslår motionen 1977/78: 749.

4. **Bidrag till studieförbund.** Regeringen har under punkten E 7 (s. 569–572) föreslagit riksdagen att

1. godkänna att 13 400 000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1978/79 tillförs anslaget Bidrag till studieförbund,

2. till Bidrag till studieförbund anvisa ett anslag av 19 723 000 kr.

Motionen

1977/78: 1181 av Hans Nyhage m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att ej anvisa medel till skolöverstyrelsen för fortsatt försöksverksamhet med uppsökande verksamhet i bostadsområden.

Utskottet

Till de av skolöverstyrelsen (SÖ) godkända studieförbunden utgår bidrag till organisationskostnader och kostnader för pedagogisk verksamhet. Under förevarande anslag har sedan budgetåret 1975/76 även anvisats medel för försök under en treårsperiod med uppsökande verksamhet i bostadsområden. Försöken genomförs av studieförbunden. SÖ har i uppdrag att utvärdera verksamheten och redovisa resultatet före den 1 september 1978.

Föredragande statsrådet anser att den uppsökande verksamheten i bostadsområden är angelägen och att den därför inte bör avbrytas med utgången av nuvarande försöksperiod. Därför beräknas oförändrat 2 milj. kr. för att försöksverksamheten skall kunna fortsätta under budgetåret 1978/79.

I motionen 1977/78: 1181 hemställs att riksdagen inte skall anvisa några medel för fortsatta försök med uppsökande verksamhet i bostadsområden. Enligt motionärernas mening måste SÖ:s utvärdering vara klar innan riksdagen eventuellt beslutar om fortsatt verksamhet.

Utbildningsutskottet anser att försöken med uppsökande verksamhet i bostadsområden bör få fortsätta även under nästa budgetår. Riksdagen bör därför avslå motionen 1977/78: 1181.

Utskottet har inget att erinra mot medelsberäkningen m. m. och hemställer

1. att riksdagen godkänner att 13 400 000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1978/79 tillförs anslaget Bidrag till studieförbund,
2. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78: 100 och med avslag på motionen 1977/78: 1181 till *Bidrag till studieförbund* för budgetåret 1978/79 anvisar ett anslag av 19 723 000 kr.

5. Bidrag till driften av folkhögskolor m. m. Regeringen har under punkten E 8 (s. 572–587) föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av folkhögskolor m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 271 557 000 kr.

Motionerna

1977/78: 743 av Karl Hallgren m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hemställer hos regeringen om att åtgärder vidtas för att inrätta en finskspråkig folkhögskola i västra Sverige.

1977/78: 745 av Mats Hellström m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala att filialen till S:t Eriks folkhögskola i Tallkrogen ombildas till en självständig folkhögskola.

1977/78: 878 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till kulturutskottet remitterade motionen 1977/78: 877 – bl. a. yrkas att riksdagen uttalar sig för de i motionen 1977/78: 877 angivna riktlinjerna innebärande att åtgärder bör vidtas för att inrätta särskilda kortare kurser för invandrare vid landets folkhögskolor, främst i ämnena svenska och samhällskunskap, med sikte på en successiv utvidgning av ämnesområdena (yrkandet I).

1977/78: 1150 av Lennart Bengtsson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller att den framtida arbetsmarknadssituationen för fritidsledare skyndsamt utreds.

1977/78: 1151 av förste vice talmannen Torsten Bengtson (c) vari yrkas att riksdagen för sin del uttalar angelägenheten av att övergångsbidragets reala värde upprätthålls.

1977/78: 1171 av Gösta Karlsson m. fl. (c, s, m, fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening uttalar att filialfolkhögskolan i Eskilstuna – inom ramen för budgetpropositionen – erhåller ställning som självständig folkhögskola fr. o. m. den 1 juli 1978.

1977/78: 1550 av Elver Jonsson (fp) och Hans Lindblad (fp) vari yrkas att riksdagen uttalar att det övergångsvisa anslaget för byggnadsarbeten vid folkhögskolorna successivt bör anpassas så att de ursprungliga intentionerna uppnås.

1977/78: 1563 av Marianne Stålberg m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen

1. beslutar hos regeringen anhålla att den nuvarande utbildningen av fritidsledare med statligt huvudmannaskap och utbildningen av ungdoms- samt idrotts- och friluftsledare jämte fritidspedagoger med kommunalt huvudmannaskap även efter den 1 juli 1977 skall bedrivas vid högskolan i Östersund.

2. beslutar hos regeringen anhålla att de ovan angivna utbildningarna jämte fritidspedagogutbildningen ges ett statligt huvudmannaskap.

Utskottet

Riksdagen fattade år 1977 beslut om ett nytt statsbidragssystem för folkhögskolan, vilket tillämpas fr. o. m. innevarande budgetår. Med anledning av regeringens förslag i propositionen 1976/77: 55 om folkhögskolan (UbU 1976/77: 30, rskr 1976/77: 318) beslöts också en inte obetydlig resursförstärkning. Genom beslutet har folkhögskolan fått en ökad frihet att utforma sin verksamhet som den finner bäst. Beslutet innebär också att folkhögskolan garanteras rätten till profilering.

Föreskrifterna i 1977 års folkhögskoleförordning gäller sådan folkhögskola som regeringen förklarar berättigad till statsbidrag. För närvarande är det 110 folkhögskolor som är bidragsberättigade. Med hänsyn till huvud-

mannskap brukar folkhögskolorna indelas i tre grupper: landstingsskolor, stödföreningskolor och rörelseskolor.

Några av de nämnda 110 folkhögskolorna driver en del av sin verksamhet i form av filialfolkhögskola. I den nyssnämnda propositionen framförde föredragande statsrådet uppfattningen att existerande filialfolkhögskolor borde upphöra och antingen bli självständiga folkhögskolor eller drivas som externa kurser. Riksdagen anslöt sig härtill och biföll regeringens förslag att folkhögskoleverksamheten i Göteborg och i Mariannelund skulle få statsbidrag som självständiga folkhögskolor fr. o. m. den 1 juli 1977. Enligt propositionen skulle skolöverstyrelsen (SÖ) få i uppdrag att lägga fram förslag om vilka övriga filialfolkhögskolor som bör kunna bli självständiga och vilka som bör drivas som externa kurser.

SÖ har i skrivelse den 19 oktober 1977 föreslagit att Bosöns folkhögskola, Eskilstuna folkhögskola, den del av S:t Eriks folkhögskola som bedriver fritidsledarutbildning och Västanviks folkhögskola skall få ställning som självständiga skolor fr. o. m. budgetåret 1978/79. För övriga skolor som är aktuella för självständighet redan nu beräknar SÖ lämna sina ställningstaganden inklusive förslag till tidsordning före innevarande budgetårs slut.

Regeringen ansluter sig så till vida till SÖ:s förslag att i budgetpropositionen föreslås att två filialfolkhögskolor – Västanvik och Bosön – skall få statsbidrag som självständiga folkhögskolor fr. o. m. budgetåret 1978/79.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om nämnda två filialfolkhögskolor. I motionerna 1977/78: 1171 och 1977/78: 745 framförs yrkanden om att även de två andra i SÖ:s skrivelse medtagna filialfolkhögskolorna – Eskilstuna och S:t Eriks fritidsledarutbildning – skall få ställning som självständiga folkhögskolor.

Utskottet erinrar om att riksdagen förra året anslöt sig till föredragandens uppfattning i propositionen 1976/77: 55 att existerande filialfolkhögskolor skall upphöra och antingen bli självständiga folkhögskolor eller drivas som externa kurser. Utskottet, som anser att Eskilstuna folkhögskola och S:t Eriks fritidsledarutbildning bör bli självständiga, kan av ekonomiska skäl inte tillstyrka att ändringen genomförs redan fr. o. m. budgetåret 1978/79. Utskottet avstyrker därför förevarande två motionsyrkanden.

I Sverige finns för närvarande en finskspråkig folkhögskola, nämligen finska folkhögskolan i Haparanda. I motionen 1977/78: 743 föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om att åtgärder vidtas för att inrätta en finskspråkig folkhögskola i västra Sverige.

Med anledning av motionsyrkandet vill utskottet först erinra om att det hitintills inte förekommit att staten startat och drivit någon folkhögskola. Folkhögskolan är en skolform som förutsätter att kommun står som huvudman eller att huvudman är folkrörelse, organisation etc. Till SÖ eller regeringen har såvitt kunnat utrönas hitintills inte inkommit någon fram-

ställning om statsbidrag till någon ny finskspråkig folkhögskola. Då riksdagens ställningstagande till den i motionen föreslagna folkhögskolan inte kan göras förrän framställning i ärendet inkommit från kommun, organisation eller annan som vill driva skolan föreslår utskottet att riksdagen avslår yrkandet i motionen 1977/78: 743.

Som utskottet nyss erinrat om innebär förra årets beslut att folkhögskolorna fått ökad frihet att utforma sin verksamhet som de finner bäst. Såvitt utskottet kunnat finna erfordras ingen ändring av gällande bestämmelser för att folkhögskola skall kunna anordna i motionen 1977/78: 878 efterlysta kurser. Utskottet föreslår att riksdagen avslår yrkandet I i motionen 1977/78: 878.

Genom riksdagens beslut förra året med anledning av folkhögskolepropositionen 1976/77: 55 inrättades en länefond för byggnadsarbeten vid folkhögskolor. Enligt gällande förordning kan lån från fonden utgå för byggnadsarbeten vid sådan folkhögskola som regeringen har förklarat berättigad till statsbidrag enligt folkhögskoleförordningen. Samtidigt fattades beslut om en övergångsbestämmelse av innebörd att för byggnadsobjekt som överstiger 700 000 kr. skall byggnadsbidrag utgå enligt före den 1 juli 1977 gällande bestämmelser, om ansökan om bidrag inkommit före den 1 oktober 1976. I propositionen 1976/77: 55 räknade föredraganden med en övergångsperiod på åtta år och kostnaden för första året, dvs. budgetåret 1977/78, beräknades till 3 milj. kr. På grund av kostnadsutvecklingen har SÖ i sin anslagsframställning föreslagit att 3 335 000 kr. anvisas för budgetåret 1978/79. I budgetpropositionen föreslås en oförändrad medelsanvisning av 3 milj. kr.

I motionen 1977/78: 1151 hemställs att riksdagen uttalar angelägenheten av att övergångsbidragets reala värde upprätthålls. I motionen 1977/78: 1550 önskas uttalande om att byggnadsanslaget anpassas så att de ursprungliga intentionerna uppnås. Med anledning av motionsyrkandena bör erinras om att i propositionen 1976/77: 55 inte föreslogs någon totalram inom vilken övergångsbidragen skulle rymmas. Byggnadsbidrag enligt äldre bestämmelser utgår till byggnadsobjekt beträffande vilka ansökan inkommit före den 1 oktober 1976 och för vilka kostnaden överstiger 700 000 kr. Utskottet anser det inte erforderligt att riksdagen gör uttalanden i enlighet med vad som yrkas i motionerna, men vill framhålla att utskottet härvid förutsatt att den framtida medelsanvisningen kommer att avvägas så att övergångstiden åtta år inte behöver förlängas. Utskottet avstyrker därför motionerna 1977/78: 1151 och 1977/78: 1550.

För sammanlagt 1 000 studerandeplatser vid fritidsledarlinje vid folkhögskola utgår för närvarande särskilt bidrag för praktik med 840 kr. per studerande och år. Regeringen föreslår att bidrag budgetåret 1978/79 skall utgå till ytterligare 200 platser. Utskottet tillstyrker förslaget.

I motionen 1977/78: 1150 förs fram förslag om en skyndsamt utredning om den framtida arbetsmarknadssituationen för fritidsledare. Motionärer-

na anför att den framtida efterfrågan på utbildade fritidsledare enligt vissa bedömningar kommer att understiga antalet utbildade samt att samtidigt från andra håll hävdas att behovet kommer att öka starkt och att det kommer att råda en bristsituation.

Redan år 1974 fick SÖ i uppdrag att noga följa utvecklingen av behovet av fritidsledare och att bistå folkhögskolorna med råd i fråga om dimensioneringen. Även arbetsmarknadsstyrelsen studerar frågan och har i november månad 1977, på samma sätt som under tidigare år, gjort en stickprovsundersökning – riktad till 29 folkhögskolor – för att få en uppfattning om fritidsledarnas arbetsmarknad. Utskottet finner sig därför inte böra tillstyrka utredningsyrkandet i motionen 1977/78: 1150. Riksdagen behöver emellertid en säkrare och fylligare information om arbetsmarknadsläget för fritidsledare. Utskottet anser därför att regeringen i budgetpropositionen för budgetåret 1979/80 eller i annat lämpligt sammanhang under våren 1979 bör redogöra för det uppskattade fortsatta behovet av fritidsledare och lämna en på denna uppskattning grundad bedömning av den erforderliga utbildningsvolymen. Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av motionen 1977/78: 1150 som sin mening ger denna uppfattning till kända för regeringen.

I budgetpropositionen redovisas de frågor som folkhögskoleutredningen tagit upp i sitt slutbetänkande (SOU 1977: 8) Folkhögskolan 2. Regeringen ansluter sig till folkhögskoleutredningens förslag att den utbildning av fritidsledare som nu bedrivs inom statlig högskola samt den utbildning av ungdoms- samt idrotts- och friluftsledare som nu bedrivs inom kommunal högskola överförs till folkhögskolor som fritidsledarlinje. Såväl den lokala och de regionala högskoleorganen som de folkhögskolor som kan tänkas överta nämnda utbildningar behöver emellertid, framhåller föredraganden, ytterligare tid på sig för att förbereda övergången. Den bör därför enligt propositionen, under förutsättning av att överenskommelse kan träffas mellan berörda huvudmän och av att förberedelsearbetet i övrigt kan slutföras, ske den 1 juli 1979.

I detta sammanhang har utskottet funnit sig böra behandla motionen 1977/78: 1563. I denna motion yrkas att riksdagen beslutar hos regeringen anhålla, dels att den nuvarande utbildningen av fritidsledare med statligt huvudmannaskap samt utbildningen av ungdomsledare, idrotts- och friluftsledare samt fritidspedagoger med kommunalt huvudmannaskap även efter den 1 juli 1977 skall bedrivs vid högskolan i Östersund, dels att de nämnda utbildningarna och fritidspedagogutbildningen ges ett statligt huvudmannaskap. Motionärerna anför att genom beslutet att uppta fritids- och ungdomsledarutbildningarna som allmänna utbildningslinjer inom högskolan har riksdagen också tagit ställning för att dessa linjer motsvarar de krav på varaktighet, utbildningskvalitet, yrkesinriktning m. m. som ställs på sådan utbildning. Regeringens förslag får till konsekvens att en utbildning som nu är allmän utbildningslinje inom högskolan inte kommer att få

anordnas inom högskolans ram, dvs. vid statlig eller kommunal högskoleenhet. Folkhögskolan bör inte ges monopol på en utbildning som nu hör till högskoleområdet.

Utskottet erinrar om att det i betänkandet 1976/77: 20 med anledning av propositionen 1976/77: 59 om utbildning och forskning inom högskolan m. m. behandlade frågan om ett enhetligt huvudmannaskap för högskoleutbildningen. Regeringen borde enligt utskottets uppfattning följa utvecklingen inom den kommunala högskolan i vad gäller verksamhet, resurs samband m. m. och därvid parallellt ta del av pågående utredningsarbeten med anknytning till huvudmannaskapsfrågor. I anslutning härtill borde, anförde utskottet vidare, initiativ tas till en förutsättningslös utredning av frågan om ett enhetligt huvudmannaskap för högskolan. Riksdagen gav som sin mening regeringen till känna vad utskottet anfört (rskr 1976/77: 246). Med anledning härav anser utskottet att motionen 1977/78: 1563 i vad den gäller statligt huvudmannaskap inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Med anledning av motionen i övrigt bör påpekas att i budgetpropositionen föreslås att ifrågavarande utbildningar av fritidsledare och ungdomsledare samt idrotts- och friluftsledare skall – under vissa förutsättningar – överföras till folkhögskolor per den 1 juli 1979. Det finns därför ingen anledning för riksdagen att med anledning av detta förslag göra något uttalande beträffande dessa utbildningars anordnande i Östersund under tid dessförinnan. Utskottet tillstyrker för sin del att regeringens förslag genomförs och då även såvitt gäller utbildningarna i Östersund. Utskottet kan alltså inte tillstyrka att utbildningarna där särbehandlas, varför utskottet avstyrker motionen 1977/78: 1563 även i denna del.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande nya självständiga folkhögskolor bifaller propositionen 1977/78: 100 samt avslår motionerna 1977/78: 745 och 1977/78: 1171,
2. att riksdagen beträffande en finskspråkig folkhögskola i västra Sverige avslår motionen 1977/78: 743,
3. att riksdagen beträffande vissa kurser för invandrare avslår motionen 1977/78: 878 yrkandet I,
4. att riksdagen beträffande uttalande om byggnadsbidrag till vissa folkhögskolor avslår motionerna 1977/78: 1151 och 1977/78: 1550,
5. att riksdagen beträffande kapaciteten för utbildning av fritidsledare med anledning av motionen 1977/78: 1150 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
6. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78: 100 och med avslag på motionen 1977/78: 1563 godkänner vad som i propositionen förordats i fråga om fritidsledarlinje vid folkhögskola,
7. att riksdagen till *Bidrag till driften av folkhögskolor m. m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 271 557 000 kr.

6. **Bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten E 9 (s. 588–589) och hemställer

att riksdagen till *Bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 24 253 000 kr.

7. **Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.** Regeringen har under punkten E 10 (s. 589–595) föreslagit riksdagen att till Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 83 616 000 kr.

Motionerna

1977/78: 1164 av Eric Hägelmark (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om svenskundervisning för invandrare,

1977/78: 1187 av Karl-Erik Strömberg (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att invandrare som blivit svensk medborgare skall få delta i folkhögskolekurser för invandrare i svenska och samhällsorientering.

Utskottet

Undervisningen av invandrare har nu nått en betydande omfattning, särskilt undervisningen i svenska språket med samhällsorientering. Invandringen har under senare år ändrat struktur då arbetskraftsinvandringen inte längre dominerar. Detta har påverkat såväl omfattning som inriktning av invandrarundervisningen. Undervisningen bedrivs fortfarande försöksvis. Den 24 mars 1977 gav emellertid regeringen skolöverstyrelsen (SÖ) i uppdrag att göra en mera genomgripande utvärdering av försöksverksamheten. Utvärderingen skall bl. a. gälla resurs- och målfrågor. SÖ skall även lämna sådana förslag att verksamheten kan permanentas. Vid utvärderingen skall SÖ bl. a. beakta vad utbildningsutskottet anförde i sitt betänkande 1975/76: 23 (s. 17–18).

Undervisningen av invandrare i svenska språket med samhällsorientering får innevarande budgetår enligt riksdagens beslut omfatta högst 650 000 studietimmar (prop. 1976/77: 100 bil. 12 F 12, UbU 1976/77: 19 p. 5, rskr 1976/77: 176). Enligt riksdagens bemyndigande har regeringen den 10 november 1977 beslutat att ytterligare 200 000 timmar får disponeras. Innevarande budgetår disponeras således totalt 850 000 studietimmar för undervisning i svenska språket med samhällsorientering. I budgetpropositionen beräknas det totala behovet nästa budgetår till 850 000 studietimmar.

Utskottet har inget att erinra mot beräkningen av det totala antalet

studietimmar för undervisning i svenska m. m. nästa budgetår. Det bör få ankomma på regeringen att inom denna ram fördela timmar mellan den undervisning som ges enligt 1972 års lag om undervisning av anställda invandrare och den undervisning som avser icke anställda invandrare.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om medelsanvisning för nästa budgetår.

Undervisning av icke anställda invandrare tas upp i motionen 1977/78: 1164. Motionären anför att hemarbetande invandrare som är bosatta i mindre samhällen kan ha svårt att få undervisning i svenska m. m. på grund av att de är för få för att bilda en statsbidragsberättigad studiecirkel. De kan också av olika skäl, bl. a. problem med barnpassning och lång resväg, ha svårt att resa till närmaste ort där undervisning finns. Motionären anser därför att hemkommunen skall vara skyldig att anordna svenskundervisning.

Utskottet vill först erinra om att försöksverksamheten med invandrarundervisning hittills skett i studieförbundens regi och att yrkanden om kommunalt huvudmannaskap tidigare avslagits av riksdagen som därvid utgått från att huvudmannaskapsfrågan kommer att prövas förutsättningslöst i samband med den fortsatta beredningen av frågan om ytterligare engagemang från samhällets sida vid anordnande av undervisning för invandrare (InU 1972: 27, UbU 1973: 24). Vidare prövas för närvarande frågan om gränsdragningen mellan kommunal vuxenutbildning och studieförbundens verksamhet av folkbildningsutredningen (U 1975: 19).

Vuxna invandrare kan emellertid få utbildning inom den kommunala vuxenutbildningen om de är berättigade att delta i grundutbildning för vuxna. Enligt förordningen om grundutbildning för vuxna (SFS 1977: 537) har icke svensktalande rätt att antas tidigast under det kalenderår han eller hon fyller 16 år och om han eller hon inte kan läsa eller skriva på sitt hemspråk eller har kortare grundutbildning än vad som motsvarar omkring fyra års heltidsstudier i Sverige eller saknar motsvarande kunskaper i matematik eller i läsning och skrivning på sitt hemspråk. Undervisningen sker i grupper. Om antalet studerande överstiger sju får gruppen delas. Om den studerande av särskilda skäl har behov av enskild undervisning eller undervisning i mindre grupp, får gruppen delas även om antalet studerande är sju eller lägre.

Vid undervisning av invandrare i studiecirkel bekostad från förevarande anslag gäller att cirkel inte får starta med färre deltagare än tio. Om särskilda skäl föreligger kan studierektor bevilja dispens att starta studiecirkel med lägst åtta deltagare. Därutöver kan studieförbunden ansöka om särskild dispens hos SÖ att få starta med ännu färre deltagare. Detta beviljas dock enligt uppgift endast i undantagsfall. Det särskilda bidraget till försöksverksamhet med uppsökande verksamhet bland hemarbetande invandrare får även användas till barntillsyn i samband med cirklar i svenska eller s. k. särskilda studiecirklar i bl. a. sömnad och matlagning.

Vid sådana cirklar för hemarbetande invandrare där studieförbundet ansvarar för barntillsyn får deltagarantalet vara lägst fem.

Med hänvisning till det anförda och till att försöksverksamheten med invandrarundervisning m. m. utvärderas av SÖ avstyrker utskottet motionen 1977/78: 1164.

Inom försöksverksamheten med svenskundervisning för invandrare anordnas särskilda sommarkurser vid folkhögskolor. Kostnaderna för undervisningen bestrids från folkhögskoleanslaget. Från anslaget till invandrarundervisning betalas vissa kostnader för barntillsyn, studiematerial, kost, logi m. m.

Enligt motionen 1977/78: 1187 bör även de invandrare som fått svenskt medborgarskap få rätt att delta i sådana folkhögskolekurser. Detta skall enligt motionären ske inom ramen för de särskilda folkhögskolekurserna och inte förorsaka några merkostnader.

I svaret på en fråga om svenska medborgares rätt att delta i särskilda folkhögskolekurser i svenska för invandrare uttalade statsrådet Wikström (prot. 1976/77: 148, s. 207–209) att det är angeläget att på nytt pröva denna fråga. Enligt statsrådets mening måste emellertid SÖ:s utvärdering av invandrarundervisningen avvaktas innan man kan bedöma vilken omfattning dessa problem har och hur de eventuellt skall lösas. Utskottet ansluter sig till statsrådets uppfattning och föreslår att riksdagen avslår motionen 1977/78: 1187. Samtidigt vill utskottet påpeka att det står folkhögskolorna fritt att, utan det särskilda stödet som utgår från förevarande anslag, anordna andra kortare eller längre kurser som vänder sig till invandrare. Enligt riksdagens beslut förra året utgår dessutom ett extra stöd till folkhögskolorna för undervisning av språkligt handikappade (UbU 1976/77: 30, rskr 1976/77: 318).

Utskottet hemställer

1. att riksdagen till *Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 83 616 000 kr.,
2. att riksdagen beträffande undervisning av icke anställda invandrare avslår motionen 1977/78: 1164,
3. att riksdagen beträffande deltagare i särskilda folkhögskolekurser för invandrare avslår motionen 1977/78: 1187.

8. Bidrag till särskilda vuxenutbildningsåtgärder. Bidrag till vissa organisationers centrala kursverksamhet. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna E 11–E 12 (s. 595–597) och hemställer

1. att riksdagen till *Bidrag till särskilda vuxenutbildningsåtgärder* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 353 000 kr.,
2. att riksdagen till *Bidrag till vissa organisationers centrala kurs-*

verksamhet för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 830 000 kr.

9. Bidrag till kontakttolkutbildning. Regeringen har under punkten E 13 (s. 597–600) föreslagit riksdagen att till Bidrag till kontakttolkutbildning för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 3 015 000 kr.

Motionen

1977/78: 878 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till kulturutskottet remitterade motionen 1977/78: 877 – bl. a. yrkas att riksdagen uttalar sig för de i motionen 1977/78: 877 angivna riktlinjerna innebärande att åtgärder bör vidtas för en avsevärd ökning av tillgången till tolkar med specialkunskaper, främst inom sjukvården, rättsväsendet och den sociala servicen (yrkandet 3).

Utskottet

När en myndighet har att göra med någon som inte behärskar svenska språket får myndigheten enligt förvaltningslagens 9 § vid behov anlita tolk. Sådana kontakttolkar anlitas bl. a. av polisen och inom rättsväsendet samt av kommunala myndigheter och inrättningar. I allmänhet förmedlas kontakttolkar till de kommunala myndigheterna av kommunernas invandrarbyråer. Skolöverstyrelsen (SÖ) beräknade år 1975 det totala antalet kontakttolkar i landet till ca 7 200. De flesta kontakttolkarna är inte heltidsengagerade utan har annan yrkesverksamhet eller hemarbete som sin huvudsakliga sysselsättning.

Arbetsgruppen för invandrarfrågor inom dåvarande inrikesdepartementet inledde år 1968 en försöksverksamhet med fortbildning av redan verkamma kontakttolkar. Verksamheten övertogs år 1969 av statens invandrarverk och överfördes år 1974 till SÖ. Försöksverksamheten bedrevs i form av intensivkurser på internat och i studiecirkel.

På Kungl. Maj:ts uppdrag presenterade SÖ år 1976 en plan för grundutbildning och fortbildning av kontakttolkar. Denna plan lades till grund för regeringens förslag om utformning och uppläggning av kontakttolkutbildningen. Riksdagen godkände regeringens förslag (prop. 1976/77: 100 bil. 12 F 16, UbU 1976/77: 19, rskr 1976/77: 176). Med hänsyn bl. a. till behoven av handledarutbildning, materialframställning, information och rekrytering bedömde SÖ att utbildningsinsatserna för de totalt omkring 7 200 kontakttolkarna måste fördelas på minst fyra år. För budgetåret 1977/78 anvisade riksdagen medel för utbildning av 1 800 kontakttolkar.

Utbildningen omfattar dels grundutbildning för de kontakttolkar som ägnat sig åt tolkuppdrag under en kortare tid, dels fortbildning för dem som ägnat sig åt tolkuppdrag under en längre tid eller som deltagit i någon kurs

inom försöksverksamheten. Varje kontakttolk skall i genomsnitt få utbildning inom två av de fem huvudområdena socialtolkning, sjukvårdstolkning, arbetsmarknadstolkning, arbetsplatstolkning och rättstolkning. Utbildningen omfattar 90 timmar per huvudområde. Varje tolk skall alltså normalt få 2×90 timmars utbildning. Utbildningen kan anordnas i form av studiecirkel, kortare ämneskurs vid folkhögskola, en kombination av studiecirkel och folkhögskolekurs eller som del av allmän folkhögskolekurs.

Statsbidrag till kontakttolkutbildning utgår från tre olika anslag, nämligen Bidrag till studiecirkelverksamhet, Bidrag till driften av folkhögskolor och Bidrag till kontakttolkutbildning. Från det sistnämnda anslaget utgår medel till undervisning i studiecirkel med 51 kr. och 50 öre per studietimme utöver det statsbidrag som utgår för allmänna studiecirkelar utan tilläggsbidrag. För undervisning i folkhögskolekurs utgår från anslaget till kontakttolkutbildning ett särskilt statsbidrag med högst 1,1 lärartimmar för elev och kursvecka utöver det ordinarie statsbidraget till folkhögskolekurs. Från anslaget till kontakttolkutbildning utgår även bidrag till utbildning av handledare och lärare i kontakttolkutbildning samt till framtagning av studiematerial, vissa merkostnader för utbildningsanordnarna, information och central administration.

I årets budgetproposition föreslår föredragande statsrådet att medel skall anvisas för utbildning av oförändrat 1 800 kontakttolkar nästa budgetår. Vidare beräknas oförändrat 440 000 kr. för handledarutbildning. En viss ökning av medelsbehovet för framtagning av studiematerial samt vissa merkostnader för utbildningsanordnarna, information och central administration beräknas. Totalt föreslås ett anslag på 3 015 000 kr.

I motionen 1977/78: 878 (yrkandet 3) begärs åtgärder för att tillgången på tolkar med specialkunskaper främst inom sjukvården, rättsväsendet och den sociala servicen avsevärt skall öka.

Utskottet vill först framhålla att riksdagens beslut förra året innebar en avsevärd ökning av resurserna för kontakttolkutbildning. Enligt vad utskottet erfarit kommer emellertid inte alla utbildningsplatser att bli utnyttjade under innevarande budgetår. Detta förklaras delvis med att de studiesociala frågorna för deltagare i kontakttolkutbildningen ännu inte fått en tillfredsställande lösning. SÖ har uppmärksammat problemen i skrivelser till utbildningsdepartementet, senast den 18 januari 1978. Frågan är således under prövning inom departementet. Utskottet föreslår att riksdagen anvisar de begärda medlen för utbildning av ytterligare 1 800 kontakttolkar nästa budgetår i enlighet med den förra året presenterade fyraårsplanen för kontakttolkutbildningen. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionen 1977/78: 878 yrkandet 3.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen till *Bidrag till kontakttolkutbildning* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 3 015 000 kr.,
2. att riksdagen beträffande utbyggnad av kontakttolkutbildningen avslår motionen 1977/78: 878 yrkandet 3.

Statens utlåningsfonder

10. **Lånefonden för byggnadsarbeten vid folkhögskolor.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten IV: 7 (s. 660) och hemställer att riksdagen till *Lånefonden för byggnadsarbeten vid folkhögskolor* för budgetåret 1978/79 anvisar ett investeringsanslag av 12 000 000 kr.

Stockholm den 2 mars 1978

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Claes Elmstedt (c), Ove Nordstrandh (m), Hans Jönsson (s), Sven Johansson (c), Bengt Wiklund (s), Linnea Hörlén (fp), Lars Gustafsson (s), Gösta Karlsson (c), Lena Hjelm-Wallén (s), Per-Olof Strindberg (m), Roland Sundgren (s), Christina Rogestam (c), Margit Sandéhn (s) och Elver Jonsson (fp).